

Eric August Jacobsen

5 april 1923 – 15. juli 2020

Mindeord af Lene Østermark-Johansen

Med Eric Jacobsens død har Selskabet mistet en af sine allerstørste humanister, et ægte renæssancemenneske for hvem antikken, middelalderen, renæssancen var evig aktuelle, og som – hvilket er nok så vigtigt – tilligemed formåede at videregive sin egen dybe forståelse og respekt for fortidens betydning for samtiden til sine studerende, venner og kolleger. Eric tilegnede i 1958 sin doktordisputats *Translation: A Traditional Craft* til 'Magistris atque amicis' og dedikationen er såre kendetegnende for den måde, hvorpå han selv forholdt sig til fortiden og samtiden: Med ydmyg respekt og hjertelighed, som borger i et lærdommens rige, hvor Horats, Ovid, Petrarca og Marlowe var lige så vedkommende som de studerende, kollegerne på Engelsk Institut og vennerne i Forum for Renæssancestudier. Mit mindeord over ham falder løseligt i fem underkategorier: Forskeren, Bogsamleren, Underviseren, Oversætteren, og Vennen, men de er naturligvis alle forbundet i begrebet 'humanisten', som Eric var den allerfineste inkarnation af.

Eric tilstod i sin afskedsforelæsning, at det ofte havde ærgret ham, at han i gymnasiet 'blev nysproglig, ikke gammelsproglig; måske er det derfor jeg engang hørte én omtale mig som "ham der underviser i engelsk på latin".'¹ Erics akademiske publikationer foreligger på dansk, engelsk og tysk – de tre hovedsprog, der alle forekom ham naturlige. Havde han haft et latin-læsende publikum, havde han

¹ Afskedsforelæsningen *Mine universiteter – et tilbageblik* (senere trykt af Engelsk Institut og Museum Tusulanums Forlag 1990), 6.

utvivlsomt også skrevet på latin. Latin var for Eric et levende sprog, som han tænkte i og udtrykte sig på som det mest nærværende. I disputatsen er alle citaterne holdt på latin, med en diskret henvisning til, hvor man kan finde en oversættelse til engelsk i Loeb-udgaven. Som latin-studerende ved Københavns Universitet blev han elev af Carsten Høeg, der også senere blev hans svigerfar. Erics egen opsummering af oplevelsen af at være Høegs student afspejlede den engagerede elev, han selv var: 'Efter en time hos Høeg var man på samme tid dybt udmattet og stærkt opstemt. Det var den største oplevelse i mine universitetsstudier'.² Det samme kunne siges at være oplevelsen af at deltage i Erics egen undervisning: Udmattelse, opstemthed, berigelse. Eric mestrede om nogen den fulde tværfaglige integration: Med rødder i den klassiske tradition blev også medicinske og juridiske tekster vedkommende for ham for den måde, hvorpå sygehistorier i *consilium*-genren og juridiske *casus*-samlinger bidrog til skabelsen af den korte europæiske fortællegenre. Der skulle en vis råstyrke til for at kunne følge med i Erics stærkt idiosynkratiske form for 'comparative literature'; man vidste aldrig helt hvorfra den næste reference kunne komme.

Et hurtigt oprids over Erics akademiske løbebane ser således ud:

- 1941 Immatrikuleres på københavns Universitet, først på det juridiske studie, men skifter hurtigt til humaniora: Engelsk, tysk og latin. Elev af C.A. Bodelsen, Carl Roos og Carsten Høeg
- 1947 Tager på et to-årigt scholarship til Harvard University for at læse Comparative Literature under Harry Levin, Douglas Bush og F. O. Matthiessen

² Ibid., 9.

- 1950 Cand.mag. Ansættes som UA på engelskfaget, KU
- 1953 Lektor på engelskfaget, ansættes samtidig som bibliotekar og fagreferent på Det Kongelige Bibliotek (til 1958)
- 1958 Forsvarer doktordisputatsen *Translation a Traditional Craft: An Introductory Sketch with a Study of Marlowe's Elegies* og bliver dernæst Professor i engelsk på KU
- Perioder som Studienævnsformand, Institutleder, Dekan
- 1981-83 Prorektor på KU
- 1990 Afskedsforelæsningsen 'Mine Universiteter – et tilbageblik'

Som engelsk-og tysk-studerende under Besættelsen var tilværelsen på mange måder begrænset og til tider trykket: Ingen rejsemuligheder, skismet ved at studere besættelsesmagtens historie og litteratur og at blive undervist af Bodelsen, en ledende mand i Modstandsbevægelsen. Erics to-årige ophold på Harvard i årene umiddelbart efter krigen bragte utvivlsomt et frisk pust til hans forskning og måde at tænke på, som han med stor energi tog med tilbage til København, da han returnerede i 1949. Hans første store publikation var på tysk, en afhandling, der udsprang af en opgave han havde lavet til Heinrich Schneider på Harvard: *Die Metamorphosen der Liebe und Friedrich Spees "Trutznachtigall". Studien zum Fortleben der Antike*. Bag bogens asketiske ydre gemmer der sig en vild afhandling om tysk barokpoesi under indflydelse af petrarkismen i klar dialog med Erwin Panofskys *Studies in Iconology*. Fascineret af sammensmeltningen af den himmelske og den verdslige kærlighed i 1600-tallets emblembøger gik Eric på opdagelse i periodens kærlighedsmetaforik, i ord og billede, og lagde dermed grunden til en livslang interesse for kærlighedens manifestation i europæisk kultur fra antikken til

barokken. Med karakteristisk ydmyghed erklærede han sig som en af Alexander Popes 'Fools' who 'rush in where Angels fear to tread', da han begav sig ind på både kunsthistoriens og kærlighedsforskningens slagmark. Han gennemførte en højst original og subtil analyse af sammensmeltningen mellem Kristus – og Cupido-figuren i 1600-tallets emblembøger, der til fulde beviste, hvorledes han allerede som en ganske ung mand trådte stilsikkert, genre-og metodebevidst ind i den fuldt integrerede tværfaglighed på sin egen ganske engleagtige façon, *tongue in cheek*. Der skydes med pile og udveksles hjerter, og der foretages valg mellem eros og agape i illustrationerne til Erics bog, men H. C. Andersens papirklip af hjertetyven i galgen og en 50'er karikatur af Danny Kaye som Andersen, der tænker på knuste hjerter, fandt også deres plads som indikator for, hvorledes kærlighedens slagmark ikke kun hørte fortiden til. Godt tyve år senere blev Eric den åbenlyse stjerne i Piet van Deurs' tv-program 'Det forskes der i'. Lavmælt, andægtigt, gik van Deurs rundt i 'forskningens basilica', den gamle læsesal på Det Kongelige Bibliotek, og spurgte forskerne om, hvad de forskede i for tiden. Erics svar var allerede blevet anekdotisk, da jeg startede på engelskstudiet i efteråret 1981:

EJ: 'Jeg tror, jeg vil nævne et emne, som jeg længe har dyrket, som jeg plejer at kalde 'Kærlighed ved første blik'. Dels er det morsomt i sig selv, og dels giver det ofte et lille gib i folk, når man nævner det, ligesom det gjorde i Dem. Det lyder ikke rigtig seriøst, men det er faktisk dels ret livsnært, og dels også temmelig seriøst.' ...

PvD: Samfundsrelevans?

EJ: 'Ja, det kan jo nok siges at være kærligheden, der holder samfundet i gang. Det er efter mere end én skabelsesberetning kærligheden,

der har skabt verden, og det er også kærligheden, der får den til at fungere. Man kan måske nøjes med at citere: 'Make love, not war.'³

Det var selvfølgelig på alle måder passende, at Eric blev interviewet på KBs læsesal, for i 1950'erne havde han ført et travlt dobbeltliv, indtil han blev professor i engelsk i 1958: Som lektor på engelsk og fagreferent ved Det Kongelige Bibliotek. Blandt kærlighedens mange manifestationer må også nævnes Erics egen stærke bibliofili, der fandt udtryk dels i hans arbejde for biblioteket og i de talrige besøg hos antikvarboghandlere, hvor end han kom frem i verden. Som han på et tidspunkt tilstod, 'De bedste vandreture i mit liv har været dem mellem reoler i ind- og udland. Reolkilometer byder på mere næring for sjælen end de fleste andre kilometer'.⁴ Som institutionens mand efterlod Eric sit uomtvistelige aftryk på Det Kongelige Biblioteks samlinger på flere måder: Dels kan man finde en del interessante titler i kataloget med proveniensen 'Eric Jacobsen', og dels er Erics familie forblevet i samlingen. Først lillebror Svend, og senere datteren Therese, der nærmest blev en indfødt, som Eric spøgefuldt formulerede det: 'Min datter blev som lille forevist i accessionen og behørigt stemplet på hånden af frk. Roed-Müller – og havnede da også siden på KB på småtryksafdelingen.'⁵ Da Eric sent i livet kastede sig over oversættelsen af et udvalg af Francesco Petrarca's breve til dansk, fandt han utvivlsomt i den italienske humanist en artsfælle, der om nogen kunne give udtryk for den bibliofiles begær. I et brev til

³ https://www2.statsbiblioteket.dk/mediestream/tv/record/doms_radioTVCollection%3Auuuid%3Aaabl829a6-23a7-4022-919e-bf64a8d9db9b/query/%22Det%20for-skes%20der%20i%22 (konsulteret d. 9. september 2021).

⁴ 'Bibliotekar og fagreferent i 1950'erne' i red. Harald Ilsoe, *Sådan Set: Erindringer fra og om Det kongelige Bibliotek* (København, 1993), 115-124, 116.

⁵ *Ibid.*, 119.

Giovanni dell'Incisa formulerede Petrarca det således i slutningen af 1300-tallet i Erics smukke oversættelse:

'der er et uudryddeligt begær, som har mig i sit greb, og som jeg hidtil ikke har kunnet eller villet tøjle ... Vil du høre sygdommens art? Jeg kan ikke få bøger nok. ... Bøgerne glæder langt ind i sjælen, taler med én, giver råd og knytter sig til os med en levende og veltalende fortrolighed, og hver af dem indfører ikke blot sig selv hos sine læsere, men fører også andres titler med, og den ene vækker lyst til den næste.'

Eric konkluderede kort 'Bøgerne tilbyder med andre ord læseren både interaktivitet og intertekstualitet.'⁶

Da han allerede i 1960 blev bedt af Antikvarforeningen om at reflektere over sin samlerlyst, opsummerede han med en slående sammenligning: 'Hvorfor samler man? Ja, en del af svaret er vist allerede givet. For nogle af os idetmindste betyder det at være omgivet af selvvalgte bøger noget lignende som det eskimoen udtrykker når han under fangst fra isen lægger de fangne fisk i en kreds rundt om sig for stadig at være i stimens midte, en besværgelse om man vil af fiske-lykken.'⁷ Den intertekstualitet og interaktivitet, som et liv med bøger medførte for Eric, manifesterede sig også i livet med venner, kolleger og familie. Jeg er sikker på, at adskillige af Selskabets medlemmer har gode boggaver fra Eric stående derhjemme på deres bogreoler, altid udvalgt med nøje omhu for og blik på modtageren og

⁶ *Venskabets pris: Francesco Petrarca's breve i udvalg*, udvalgt og oversat af Eric Jacobsen (København: Museum Tusulanums Forlag, 2008), 36-37.

⁷ 'Nel mezzo del cammin--Betragtninger blandt bøger' i red. Hans Bagger, E. Grønholt Pedersen, Volmer Rosenkilde, *Læsningens Glæde: 69 Kulturpersonligheder fortæller om Bøger i deres Tilværelse* (København: Danske Antikvarboghandlerforening, 1960), 158-167, 166.

situationen, med finurlige inskriptioner. Fra min egen bogsamling kan udvælges *Warrior Women*, overbragt mig med et stille smil i anledning af min udnævnelse til Studieleder, efterfulgt af skoleromanen *Eric, or Little by Little* som en reminder om, hvor den engelske stavemåde af Erics eget navn kom fra. Knap havde jeg født min datter, før jeg fik en samling af italienske vuggeviser, *Le Ninne Nanne italiane*, tilligemed Erasmus af Rotterdams *L'educazione civile dei bambini*. Man kan ikke påbegynde dannelsesprocessen for tidligt. Sågar en facsimile-udgave af en af renæssancens skrivebøger blev det til, i håbet om at millenniumbarnet måske kunne lære at skrive kursiv?

Bogen som æstetisk objekt med en lang proveniens, en gave fra læser til læser, dokumenteret gennem lag af dedikationer, var et vigtigt aspekt af bogens interaktivitet for Eric. Det smukt indbundne eksemplar af Dantes *Vita Nuova* fra midten af 1800-tallet, først givet i gave af en af Englands første kvindelige kunsthistorikere, Cecilia Mary Ady, og nu en gave til mig fra Eric står på min bogreol og vidner her i 700-året for Dantes død om den litterære kærligheds vej fra Italien til England til Danmark. Og Erics egen første antikvariske bog fra England, købt umiddelbart efter krigen – Thomas Wartons udgave af Miltons poesi – vidner om en lang ubrudt klassisk tradition, som det til tider kan føles tungt at løfte netop nu. Som 'Jacobsen-elev', privilegeret ved gentagne gange at have været alene med ham i klasseværelset i, hvad Eric selv betragtede som den ideelle lærer-elev ratio – 1:1 – blev man allerede på et tidligt tidspunkt opdraget til, at vi skiftedes til at stå for undervisningen. Det var en frygtindgydende opgave, men fabelagtig god træning i at arbejde selvstændigt og være velforberedt. Der var ikke rigtig mulighed for at dukke sig bagerst i lokalet. E. M. Forsters ord fra *Howard's End*, 'Only Connect', kunne på mange måder være blevet et motto for Erics forskning og undervisning: Kunsten at finde sammenhænge, på tværs af disciplinære,

kulturelle, historiske og sproglige grænser kendetegnede hans tænke-måde fra først til sidst. Og Eric's rolle som brobygger, som medlem af Einar Hansens Forskningsfond, der bygger bro mellem universi-teterne i Lund og København, som stifter af både Center for Mid-delalderstudier og Forum for Renæssancestudier, er et væsentligt aspekt af hans virke

Eric var, karakteristisk nok, den første lærer vi mødte som rus'er i efteråret 1981: Med på hyttetur i Gilleleje, med fiskestang, Milton-citater, og aktiv ved køkkenvasken. Hans slogan 'Revolutionen be-gynder ved opvasken!' hang i luften længe efter, at han havde iført sig sine waders og var gået ud i mørket med fiskestangen for at søge fiskelykken. Jeg tror, det kom som en overraskelse for de fleste af os, da han ved Immatrikulationsfesten på Frue Plads få dage senere op-trådte i fuldt akademisk ornat som Prorektor. Det er desværre svært at forestille sig en moderne Prorektor på rustur, men der er ingen tvivl om, at mødet med Eric under så ydmyge former så tidligt i stu-dieforløbet blev skelsættende for mange af os. Rejsen fra det næsthø-jeste embede ved Universitetet til opvaskeren i Dansk Folkeferies hytter blandt 18-årige var ganske naturlig for Eric, og det skal vi alle være taknemmelige for.

Når man læser Eric's publikationer, har man ofte fornemmelsen af, at hans lærdom og læsning er ved at løbe af med ham. Et gennem-gående træk er sætningen 'Men vi må tilbage til...' Det var egentlig den samme oplevelse, man havde i undervisningslokalet. Eric's lær-dom var vild og skulle tæmmes. I disputatsen fra 1958 om oversæt-telse som et traditionelt håndværk, en nøglesten i den klassiske tra-dition, havde Eric dog tæmmet sig selv: Lysende klare afsnit om sko-legang og uddannelse i antikken, middelalderen, og renæssancen, ef-terfulgt af et detaljeret studie af Christopher Marlowes oversættelse af Ovids Elegier til engelsk. Den lethed hvormed han bevægede sig

fra Quintilian, Cicero, Augustin, til Boethius, Erasmus, og Chapmans Homeroversættelse i et studie af genrerne oversættelse, parafrase, imitation, emulatio, kommentar og fortolkning vidner om et – man kunne næsten fristes til at sige 'blæret' – overblik, lige bortset fra, at blæret var det sidste Eric var. Faktisk gik han netop til angreb på de blærede. Således var hans kritik i disputatsen af R. R. Bolgars *The Classical Heritage and its Beneficiaries* (Cambridge 1954) skarp: Alt for mange sweeping statements, faktiske fejl og unøjagtigheder, leveret med en selvfed overlegenhed, man burde holde sig fra.⁸ Han beskrev Marlowes forvandling af Ovid fra 'en fjern mester til en samtidig ligemand i poesien',⁹ og det samme kunne man sige om Erics egen virksomhed som oversætter. Han levede i flere år et liv som skyggeoversætter: I nært samarbejde med hustruen Ida – og ingen var vist i tvivl om, at det var kærlighed ved første blik – oprindelig medstuderende på engelskfaget og datter af Carsten Høeg, arbejdede Eric i flere år på en fordanskning af Ariostos *Orlando Furioso*. Han lavede en prosa-rå-oversættelse, og Ida fik oktaverne til at danse på det skønneste dansk.¹⁰ På en stipendiaaftens på Det Danske Institut i Rom optrådte de i smuk dialog: Ida læste højt fra oversættelsen, Eric fortalte om Ariosto. Erics langvarige betagelse af Francesco Petrarcas breve resulterede i 2008 i et fyldigt og smukt oversat udvalg på dansk.

Da Eric i 1990 holdt sin afskedsforelæsning, lå opfordringen fra Det Kongelige Biblioteks læsesal på mange måder som en undertone: 'make love, not war'. 'Mine universiteter – et tilbageblik' begyndte med beretninger om kærligheden til børnehave-frøkenerne Inge og

⁸ *Translation: A Traditional Craft: An Introductory Sketch with a Study of Marlowe's Elegies* (København: Gyldendal, 1958), 189-90.

⁹ *Ibid.*, 205.

¹⁰ Ariosto, *Den rasende Roland*, red. Lene Waage Petersen, overs. Ida Høeg Jacobsen og John Pedersen (København: Museum Tusulanum, 2014).

Ragnhild i Bredgade, betagelsen af Frøken Lampe på Krebs' Skole, men sluttede med en for Eric karakteristisk politisk salut. Etymologi kan bruges til meget, også til at kritisere 'cost-benefit-analyser':

Cost-benefit beregninger træffer alle vigtige afgørelser på enøjet økonomisk basis, og det er egentlig ironisk at erindre sig, at begrebet benefit har en nobel fortid som filosofisk fagord for den rene uegenlyttige velgerning, beneficium, som ydes uden tanke på gengæld eller profit. ... Jeg vil ønske for Københavns Universitet, og for det samfund det tjener, at det også i fremtiden vil fastholde sin identitet som en værdisøgende, værdibærende og værdiskabende institution – og så give fanden i teknokraterne. Frederiksholms Kanal er trods alt ikke verdenshavet.¹¹

Når Eric sagde 'fanden' lyttede man; eder og besværgelser var ikke en naturlig del af hans vokabular. Hans uddannelsespolitiske engagement afspejlede en mand, der også så sig selv som en aktiv og deltagende borger i større fællesskaber: Videnskabernes Selskab, Forum for Renæssancestudier, medlemskaber af interesseorganisationer som Dansk Lystfiskerforening, Amnesty International, Friends of the Bodleian Library, men også af nogle der måske lå lidt uden for hans eget erfaringsområde: Dansk Cyklistforbund og Mødrehjælpen.

Han skal selv have lov til at afslutte dette mindeord med en passage fra det sidste større akademiske skrift han udgav: Indledningen til hans oversættelse af Petrarcas breve fra 2008. Med udgangspunkt i 'digterjegets serielle identiteter' citerede han William Butler Yeats 'it is myself that I remake' i et skarpt ridt fra 1300 til 1800-tallet til

¹¹ Afskedsforelæsningsen *Mine universiteter – et tilbageblik* (København: Museum Tusulanums Forlag, 1990), 26.

samtiden, der til fulde illustrerer Jacobsen-elevens oplevelse af 'udmattelse, opstemthed, berigelse' i hans selskab:

Petrarca må gang på gang stille sig spørgsmålet: *Hvem er jeg?* Og svaret kommer måske til at ligge ikke så langt fra Rimbauds uoversættelige *Je est un autre*. Hvilket ikke gør det lettere for læseren at stille forfatteren spørgsmålet: *Hvem er du?* Eller ligefrem *Hvem er I?*

Man risikerer at havne i spørgsmålet *Hvem er vi?* Og dermed blive mindet om, at nok læser vi en forfatter, men han læser også os.¹²

Æret være Eric Jacobsens minde.

¹² 'Indledning', *Venskabets pris: Francesco Petrarca's breve i udvalg*, 49.